



SÅDAN
DOTTER,
SÅDAN
MOR

NANCY
FRIDAY



SÅDAN
DOTTER,
SÅDAN
MOR

NANCY
FRIDAY

Nancy Friday

Sådan dotter, sådan mor

Översättning av Gunnel Petersohn

SAGA Egmont

Sådan dotter, sådan mor
är översatt från engelska av Gunnel Petersohn efter
My Mother, Myself
Omslagsfoto: Shutterstock
Copyright © 1981, 2019 Nancy Friday och SAGA Egmont
All rights reserved
ISBN: 9788726324020

1. E-boksutgåva, 2019
Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än
personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med Saga samt
med författaren.

När jag slutade upp med att se min mor med ett barns ögon, upptäckte jag kvinnan som hjälpte mig att ge liv åt mitt eget jag. Denna bok tillägnas Jane Colbert Friday Scott.

Förord

År 1973 fick jag i min hand en bok i vilken man jämförde kvinnors förmåga att uppleva orgasm med graden av trygghet de upplevt tillsammans med sina fäder. Jag minns ännu dagen då jag satt med den tunga boken i mina händer. Min omedelbara reaktion var: och vad betyder mamman då? Jag hade just skrivit en bok om kvinnors sexuella fantasier. Jag hyste inte längre några tvivel om var våra hämningar och var vårt accepterande av sexualiteten börjar. Vem är det som först tar bort våra händer från våra genitalier, vem är det som inger oss glädje eller hämningar, när det gäller våra kroppar, vem sätter upp REGLERNA, vem blir en outplånlig modell genom sitt eget sätt att leva? Samma vecka gjorde jag ett utkast till en bok med titeln "Mödrar och döttrar, Den första lögnen". Jag ansåg mig vara mycket väl lämpad att skriva om det ämnet, för även om jag kunde säga att jag älskade min mor, kände jag också ett tillräckligt psykologiskt avstånd mellan oss, en separation, som kunde tillåta mig att vara rättvis och objektiv. Som om någon kvinna skulle kunna det. Det tog mig två år att komma över vreden som jag uttryckte i den första titeln. För att över huvud taget erkänna hur ilsken jag egentligen var.

Min tanke var att göra en serie intervjuer med mödrar och döttrar inom samma familj, och med mormödrar där det var möjligt. Under de senaste fyra åren har jag intervjuat mer än 200 kvinnor över hela USA. De flesta var mödrar. Alla var döttrar. De var experter i ordets rätta

bemärkelse. Men jag märkte snabbt att det inte skulle vara tillräckligt med en bok som enbart bestod av intervjuer.

Jag hade hoppats att kunna undvika det subjektiva genom att finna ett mönster, som skulle passa in på de flesta kvinnor. Genom att följa dessa mönster genom generationerna, skulle vi kunna se de medvetna och omedvetna upprepningarna, ta till vara det bästa av vårt modersarv och göra oss av med resten. Om kvinnors liv ska förändras, måste vi ha tillgång till krafterna som formar förhållandet mellan generationerna. Vi måste övervinna vreden över alla de lögnen som tutats i oss "för vårt eget bästa", komma underfund med den äkta kärlek som finns mellan mor och dotter — eller bli befriade från illusionen av en kärlek som aldrig någonsin har existerat. Jag sökte efter klarhet. Jag upptäckte Rashomon. Mamman: "Jag förberedde min dotter mycket noga inför menstruationen". Dottern: "Min mor berättade ingenting." Två versioner av samma historia, olika men ändå likadana. Ingen av kvinnorna tror att hon ljuger.

För att lära mig förstå sådana här motsägelser talade jag med psykiatrer, läkare, lärare, advokater och sociologer. Jag ville inte bara ha de vanliga lärobokssvaren. Av de 21 yrkeskvinnor som jag har citerat i den här boken är sexton själva mödrar till döttrar. Ingen kvinna har med större generositet bidragit med sin intelligens, klokhet, yrkeskunskap och sitt personliga liv än dr Leah Schaefer. Jag kommer alltid att stå i tacksamhetsskuld till henne. Det mest påfallande för mig har varit hur ofta dessa högt utbildade människor tillstod att de i sina egna liv hade svårigheter med att tillämpa sina intellektuella kunskaper.

En av de idéer som jag tidigast hade förkastat var att jag skulle kunna få reda på allt jag behövde av kvinnor. Vi kan hoppa i stället för att gå, men varför inte använda båda benen. Som svar på min förfrågan om en intervju med en

viss välkänd barnpsykiater — en kvinna — ringde dr Sirgay Sanger upp mig och upplyste mig om att hon var bortrest. Hon hade bett honom ta emot mig. Ganska oartigt sade jag att eftersom jag trodde kvinnor förstod kvinnor bäst, ville jag vänta tills hans kvinnliga kollega hade kommit tillbaka. Än i dag är jag tacksam för att han inte lade på luren. Många värderingar av och insikter i beteende som förefaller mig mest uppslagsrika och uppfriskande i min bok kommer från honom och andra män. De har också döttrar. Första gången jag talade med dr Richard Robertiello var en eftermiddag som alla andra. Men det var en händelse som fick stor betydelse för min fortsatta verksamhet och blev början till en serie samtal under flera års tid. Utan dessa hade denna bok varit oerhört mycket torftigare. Allteftersom läsaren följer diskussionen hoppas jag att det står klart att, innan jag kunde förklara mor—dotter-förhållandet för någon annan, måste jag förstå mitt eget. Utan dr Robertiellos ofantliga kunskaper, analyseringsförmåga, öppna sinne och personliga inlevelse (han är själv far till tre döttrar) skulle jag gett upp mitt projekt för länge sedan.

De experter vilkas namn återfinns här nedan, delade inte bara med sig av sin kunskap utan också av sin tid och av sitt intresse. Eftersom jag inte kunnat räkna upp deras meriter i texten, gör jag det här och vill samtidigt framföra mitt varma tack!

Pauline B Bart, biträdande professor i psykiatrisk sociologi, College of Medicine, University of Illinois, författare till *The Student Sociologist's Handbook*.

Jessie Bernard, sociolog/scholar-in-residence vid The US Commission on Civil Rights, författare till *Women, Wives, Mothers: Values and Options*, *The Future of Motherhood* och *Future of Marriage*.

Mary S Calderone, med dr, chef för Sex Information and Education Council of the United States, författare till *Release from Sexual Tensions*.

Sidney O Cohan, med dr, professor i pediatrik, biträdande chef i pediatrik, University Hospital, New York University Medical Center.

Helene Deutsch, med dr, psykoanalytiker, författare till *The Psychology of Women*.

Lilly Engler, med dr, psykiater med privatpraktik i New York City, konsult vid skilda institutioner här och utomlands.

Cynthia Fuchs Epstein, professor i sociologi, Queens College City University of New York. Projektledare vid Bureau of Applied Research, Columbia University, författare till *Woman's Place: Options and Limits in Professional Careers* och medförfattare till *The Other Half: Roads to Women's Equality*.

Aaron H Esman, med dr, chefspsykiater vid the Jewish Board of Guardians, medlem av fakulteten vid the New York Psychoanalytic Institute, författare till *New Frontiers in Child Guidance* och *Psychology of Adolescence: Essential Readings*.

Mio Fredland, med dr, biträdande klinisk professor i psykiatri vid Cornell University Medical School.

Sonya Friedman, psykolog, rådgivare i äktenskaps- och skilsmäsofrågor, medförfattare till *I've Had It, You've Had It! Advice on Divorce from a Lawyer and a Psychologist*.

Emily Jane Goodman, advokat, medförfattare till *Women, Money and Power*.

Amy R Hanan, personalchef vid det amerikanska telefonbolaget Elizabeth Hoppin Hauser, psykoterapeut vid Long Island konsultationscentrum i Forest Hills.

Helen Kaplan, med dr, psykoanalytiker och sexterapeut, biträdande klinisk professor i psykiatri, Cornell University

Medical College, biträdande psykiater vid Payne Whitney-kliniken vid New York Hospital, författare till *The New Sex Therapy*.

Sherwin A Kaufman, med dr, biträdande gynekolog och obstetriker vid Lenox Hill Hospital, New York City, författare till *Intimate Questions Women Ask*, *New Hope for the Childless Couple* och *The Ageless Woman*.

Jeanne McFarland, professor i ekonomi vid Smith College.

Gladys Mc Kenney, lärare i äktenskaps- och familjefrågor i en high school i Michigan.

George L Peabody, fil dr, tillämpad beteendevetenskap.

Vera Plaskon, samordnare av familjeplanering vid Roosevelt Hospital, New York, klinisk specialist i föräldra/barnavård.

Virginia E Pomeranz, med dr, biträdande professor i klinisk pediatrik vid Cornell University Medical College och biträdande pediatriker vid The New York Hospital, författare till *The First Five Years: A Relaxed Approach to Child Care* och medförfattare till *The Mothers' and Fathers' Medical Encyclopedia*.

Wardell B Pomeroy, fil dr, sexforskare, Kinseyrapporten, *Sexual Behavior in the Human Male* och *Sexual Behavior in the Human Female*, författare till *Boys and Sex* och *Girls and Sex*.

Jessie Potter, fakultetsmedlem i programmet för mänsklig sexualitet, Northwestern University, School of Medicine, chef för nationalinstitutet för mänsklig samlevnad.

Helen Prentiss, professor i barnpsykologi vid ett universitet i mellanvästern. Namnet är en pseudonym, eftersom hon föredrar att vara anonym.

Ira L Reiss, professor i sociologi, University of Minnesota.

Richard Robertiello, med dr, studierådgivare Institutet för mental hälsa på Long Island, styrelsemedlem i Föreningen för vetenskapliga studier av sex, psykiater vid Community Guidance Service, författare till *Hold Them Very Close, Then Let Them Go* och medförfattare till *Big You, Little You*.

Sirgay Sanger, med dr, chef för programmet för föräldrar och barn vid S:t Lukas Hospital, lärare vid Columbia College, författare till *Emotional Care, Hospitalized Children*.

Leah Cahan Schaefer, psykoterapeut, styrelsemedlem vid Community Guidance Service, New York City, styrelsemedlem i Föreningen för vetenskapliga studier av sex, författare till *Women and Sex*.

Joan Shapiro, professor i socialvård vid Smith College.

Marcia Storch, med dr, chef för ungdomsgynekologiska och familjeplaneringskliniken, barn- och ungdomsavdelningen vid Roosevelt Hospital, biträdande professor i klinisk obstetrik och gynekologi vid Columbia University College, Roosevelt Hospital, New York City.

Betty L Thomson, privatpraktiserande psykoanalytiker.

Lionel Tiger, professor i antropologi vid Rutgers Universitet, författare till *Men in Groups, The Imperial Animal* och *Women in the Kibbutz*.

Till de kvinnor vilkas namn inte återfinns här — både mödrar och döttrar, som gav mig allt de kunde även om det skedde anonymt — vill jag rikta mitt alldeles särskilda tack. De kommer att känna igen sina ord. Jag hoppas att också deras liv har blivit rikare, på samma sätt som jag känner att mitt liv blivit rikare, då jag vet vad denna bok, deras liv och mitt eget har lärt mig. Tankar om kvinnors identitet har malt i min hjärna i årtal. Men jag ägnade mig åt reseskildringar ända tills

*jag gifte mig. Det finns vissa frågor som vi inte vågar
ställa utan att få stöd från en annan människa. I den
här boken liksom i mitt liv har den människan varit Bill
Manville.*

*Nancy Friday
New York City
April 1977*

Moderskärlek

Jag har alltid ljugit för min mor. Och hon för mig. Hur gammal var jag egentligen, när jag lärde mig hennes språk, att ge saker andra namn? Fem, fyra — yngre? Hennes förnekande av allt det som hon inte kunde säga mig, som hennes mor inte kunde säga henne, och som samhället tvingade oss båda att förtiga, stör fortfarande vårt förhållande. Ibland försöker jag tänka mig en liten scen som kunde ha hjälpt oss båda två. På sitt vänliga, varma, blyga och självförnekande sätt, ropar min mor att jag ska komma in i sovrummet där hon sover ensam. Hon är bara tjugofem år. Jag är kanske sex. Medan hon lägger händerna på mina axlar (händerna som hennes far alltid rådde henne att gömma, eftersom de var "stora och fula") ser hon på mig, rakt igenom mina stålbågade glasögon och säger:

"Nancy, du förstår jag är inte så vidare bra på det här att vara mamma. Du är ett underbart barn, felet ligger inte hos dig. Men det är inte så lätt för mig att uppfylla alla de förväntningar man har på en mamma. Så när jag inte uppför mig som andra barns mammor, försök förstå att det inte beror på att jag inte älskar dig. Det gör jag. Men jag är själv förvirrad. En del saker förstår jag mig på, och de ska jag lära dig. De andra — sexualitet och sådant, kan jag inte tala med dig om, eftersom jag inte vet vilken plats de har i mitt eget liv. Vi får försöka hitta andra människor, andra kvinnor, som kan tala med dig och fylla ut tomrummen. Jag kan inte ge dig all den moderlighet du behöver. På många sätt känner jag mig mycket närmare din generation än min mors. Jag känner inte den där lugna, gudomliga

urmoderligheten, som man föreställer sig att hon kände. Jag är osäker på hur jag ska uppfostra dig. Men du är intelligent och det är jag också. Din moster tycker om dig, och dina lärare känner redan dina behov. Med deras hjälp, och med det som jag kan ge dig, ska vi se till att du får allt det som man väntar sig av en mor — all kärlek i världen. Det är bara det att du inte kan vänta dig att få alltsammans från mig.”

En scen som aldrig kunde ha utspelat sig. För så länge jag kan minnas, har jag inte velat leva det liv som mamma levte. Ibland tror jag att hon inte heller var nöjd med det. Ju äldre jag blir, ju längre bort hon kommer från min barndom, från sin fastlåsta roll som mor — desto intressantare blir hon som kvinna. Kanske skulle hon aldrig ha blivit mamma. I varje fall blev hon det för tidigt. Jag ser på henne idag, och med all kärlek och vrede jag är mäktig, önskar jag att hon hade haft möjlighet att leva ett annat liv, kanske mitt. Men på hennes tid hade kvinnor ingen känsla av att de kunde välja.

Jag har ingen aning om när jag med den ohyggliga egoism, som beroendet ingjuter i ett barn, började inse att min mor inte var perfekt. Jag var inte hela hennes liv. Var det vid samma ålder som jag avkunnade den förfärliga domen att en sådan som hon ville jag inte bli? Det tycks som om jag alltid vetat båda sakerna. Det förklarar mina skuld känslor när jag lämnade henne, och min vrede över att hon lät mig gå. Men jag är säker på att hon alltid vetat, någonstans inom sig, i ett skrymsle dit hennes indoktrinerade attityd till moderskapet aldrig nådde, att min syster och jag inte gav nog innehåll åt hennes liv. Vi hade inte gett hennes kvinnlighet den bekräftelse som *hennes* mor hade utlovat. Hon visste att en gång i tiden hade sexuallivet och en man varit viktigare för henne än moderskapet. Men det stämde inte med den verklighetssyn,

som min mormor gett henne och som hon hade velat acceptera, eftersom hon var en mer pliktmedveten dotter än jag. De personliga upplevelserna och önskningarna, som inte rymdes inom denna verklighetssyn, ljög hon bort. Hon bröt ned sig själv, sina äkta känslor. De knoppande antydningarna att det fanns hopp och äventyr i livet, som hon kände gensvar för hos min far, förmådde henne att mot familjens vilja ge sig av med honom. Men allt detta lät hon gå förlorat för önskan att bli ansedd som en god mor. Hennes mors regler hade ju stöd i en hel kultur. Något sådant som en "dålig mor" fanns inte, det fanns bara dåliga kvinnor. Det var påtagligt sexuella kvinnor, de som lät det märkas att det som försiggick mellan deras män och dem, hade minst lika stor rätt till liv som deras barn. Deras "modersinstinkt" var inte så stark.

Vi är uppfostrade till att tro att moderskärlek är annorlunda än all annan kärlek. Att den inte är föremål för misstag, tvivel eller ambivalens som vanliga känslor. Detta är en illusion.

Mödrar kanske älskar sina barn, men de tycker inte alltid om dem. Samma kvinna som gärna kastar sig mellan sitt barn och en framrusande lastbil, retar sig ofta på de dagliga uppoffringar som hennes barn omedvetet kräver av henne av tid, sexualitet och personlig utveckling.

Genom att vi uppfattar det oäkta hos vår mor — hennes egen ängslan och hennes tvivel på de överidealiserade idéerna om kvinnlighet/moderskap, som hon försöker lära oss, föds ängslan inför vår egen sexualitet. I den börjar tvivlet på att vi ska lyckas som människor, med en egen identitet, separerade från henne, etablerade i oss själva som kvinnor, innan vi blir mödrar. Vi söker efter självständighet, efter sexualitet, men de omedvetna, djupaste känslorna, som vi har sugit i oss från henne, lämnar oss inte i fred. Vi kommer att känna lugn och

självssäkerhet, först när vi har fullföljt den förhärligade "instinkten", som vi genom bilden av hennes liv blivit uppfostrade att upprepa: "Man är ingen riktig kvinna, förrän man har blivit mor."

Även om det bara beror på att min mor inte vill, skulle det vara alltför sent att be henne gå tillbaka och granska de undanflykter hon gjorde, lika tyst som alla andra mödrar, och vilka jag så länge samtyckte till. Jag är den som för alltid vill lämna bakom mig vissa vägar som inte ledde någonstans. Vägar som tycks alltmer bekanta ju äldre jag blir. Här har jag redan varit.

Kärleken mellan min mor och mig är inte så helig, att den inte kan ifrågasättas. Om jag lever med en illusion av vårt förhållande, har jag ingen fast grund att bygga mitt eget själv på.

Hur många kvinnor har jag inte intervjuat som gång på gång sagt till mig: "Nej, jag kan inte tänka mig någon särskild egenskap, som jag har ärvt efter min mor. Vi är helt olika kvinnor ..." Detta har ofta sagts med ett uttryck av triumf, som om den som talar erkänner en fruktansvärd dragning att efterlikna sin mor, men tror att hon har motstått den. Men när jag intervjuar kvinnans dotter, ler denna missmodigt och säger: "Jag brukar tala om för mamma att hon behandlar mig just så som hon säger att mormor behandlade henne ... och det tyckte hon inte alls om!" Och i en annan intervju säger kvinnans man: "Ju längre vi är gifta, desto mer lik sin mor blir hon."

Om jag ska vara rättvis, var det ofta så att om jag talade tillräckligt länge med kvinnorna som jag intervjuade började de själva se likheterna mellan sitt och sina mödrars liv. Vi måste bara först arbeta oss igenom de ytliga olikheterna. Mamman bodde i en villa, kvinnan som jag talade med i en våning. Mamman hade aldrig i sitt liv förvärvat arbetat, dottern utövade ett yrke. Vi klamrar oss

fast vid dessa "fakta", som bevis på att vi har skapat vårt eget liv, helt olikt hennes. Vi bortser från den fundamentala sanningen, att vi har övertagit hennes ängslan, fruktan, vrede. Nätet av känslor som vi väver mellan oss och andra har ett likartat mönster som nätet mellan henne och oss.

Vare sig vi vill ha vår mors liv eller inte, kommer vi aldrig att undkomma bilden av hur hon var. Detta gäller vårt sexualliv mer än något annat. Utan vår egen sexuella identitet, som vi helhjärtat kan stödja oss på lika tryggt som vi en gång njöt av att vara "mammans flicka", är vi osäkra. Vi har ryck av sexuell tillit, aktivitet och upptäckarlust, men vid första bakslaget, första antydning till nederlag, till sexuell kritik eller förödmjukelse, återvänder vi till det trygga och välkända. Sexualitet för inget gott med sig. Det var alltid ett problem mellan mamma och oss. När män tycks tjusiga och lockande, går vi tillfälligt i förbund med dem mot mammans antisexuella regler. Men män är inget att lita på. Vi säger att felet ligger hos oss. Vi går från mor till män, utan att däremellan hitta fram till oss själva. I stället för att innebära slutet på vår barnsliga förbindelse med vår mor, blir äktenskapet ironiskt nog den största återföreningen i bådas våra liv. En gång ville vi vara "snälla flickor". Nu är vi "förtjusande gifta damer" — precis som mamma. Alla gräl med henne om män är äntligen slut. Vår mors sexualitet är det som vi har svårast att acceptera, och hon fann det också svårast att acceptera vår.

Två kvinnor som för varandra döljer just det som utmärker dem som kvinnor.

Om vi inte håller isär vår mors kärlek och hennes rädsla för sexualitet, kommer vi alltid att se kärlek och sexualitet som motsatser. Klivenheten kommer att föras vidare till våra döttrar. "Mamma *hade* rätt", säger vi, och glöden med vilken vi nekar våra döttrar tillträde till deras egna kroppar hålls vid liv med all den vrede, förvirring och

självförnekelse som vi upplevde, då vi gav upp vår egen sexualitet.

”Tro att jag älskar dig, oberoende av vad jag säger eller gör dig”, är budskapet som madonnan förmedlar. ”Ingen kommer någonsin att älska dig så mycket som jag. Din mor älskar dig mest i hela världen, och jag kommer alltid att finnas till hands för dig.” Många mödrar erbjuder den sortens omöjliga kärlek, för att de är ensamma och vill binda sina döttrar till sig för alltid. Alla mödrar antyder den, eftersom också de sitter i fällan. Att erbjuda något mindre är att vara en ”dålig mor”. Den äkta kärlek som hon kanske känner för oss, har inte den bindande makten hos den idealiserade och perfekta kärlek, som vi båda måste tro på. Den är en överenskommelse som ingen av oss kan dra sig ur.

”Om en mor lever i ett fullödigt sexuellt förhållande med sin man”, säger psykoterapeuten Leah Schaefer, ”men för sin dotter låtsas att allt erotiskt liv på något sätt måste höra ihop med moderskap, genomskådar dottern detta dubbelspel. Hon får en känsla av att hon inte kan lita på sin mor. I min psykoanalytiska praktik har jag gång på gång funnit att detta är den grundläggande lögnen. Föräldrar säger till sina barn: ”Nej, nej, du får inte” — men den lilla flickan anar att mamman själv gör det förbjudna. Det gör en viss sida av moderns liv och personlighet till en stor hemlighet för flickan — och ändå vill mamman alltid veta allt om sin dotter. Hon snokar i dotterns psyke, hon försäkrar henne gång på gång att de är vänner, och de måste berätta allt för varandra — men återigen vet flickan att modern gömmer en stor hemlighet för henne, en del av modern är förbjuden mark. Det är en enkelriktad förbindelse, bara till namnet baserad på förtroende, och flickan upplever den också som manipulation. Detta förhållande äcklar henne. Hon avskyr det.

Det som gör situationen ännu svårare för flickan är när modern inte är medveten om sin lögn. Hon rationaliserar. "Inte kan man väl tala med barn om sånt?" Man kan förtiga vissa saker, men det betyder inte att man får ljuga för sin dotter. En del kvinnor övertygar sig själva att det enda syftet med sexualitet är moderskap. Så det faller dem över huvud taget inte in att de ljugar. De tror att de skyddar flickans "moral". Vad de faktiskt gör, är att grundlägga en livslång misstro hos flickan och också en känsla av isolering och hjälplöshet. Sexualiteten är mycket förvirrande för dottern, men om hon får en känsla av att mamman ljugar för henne — vem kan flickan då någonsin lita på. Förlitan på sig själv och på den som står en närmast, är den fasta grunden för liv, äktenskap och sexuell orgasm.

Det värsta med en mor är inte nödvändigtvis att hon är en lögnare eller en hycklare. Det är att hon säger en sak, gör en annan och dessutom på en djupare nivå signalerar att hon egentligen känner på ett tredje sätt. De flesta av oss har lärt sig att leva med denna tredelning hos de människor som vi känner och att ändå uppfatta varandra som helheter. Men som döttrar är vi så fixerade vid våra mödrar att vi tar dem bokstavligt och försöker smälta samman alla de tre motstridiga sidorna de visar oss. Eftersom denna förvirring genomsyrar mor— dotterförhållandet och gång på gång kommer tillbaka i den här boken, vill jag här klart definiera de tre tankegångarna.

1. *Attityder*. Vad vi säger. Det ytliga intryck vi ger människor och den sidan av oss som förändrar sig snabbast. Det är ofta en återspeglning av vad folk tycker, böcker vi har läst, våra vänners åsikter etc. Ett exempel är mamman som har bestämt sig för att hennes dotter inte ska växa upp i samma sexuella okunnighet som hon själv. Därför går hon ut och köper en av de senaste böckerna i sexualupplysning¹ och ger den till dottern.

Hur mamman handlar, när flickan börjar tillämpa bokens lärdomar är skillnaden mellan attityd och:

2. *Beteende*. Mamman ser sin dotter peta på och undersöka sin vagina på samma sätt som bokens fotografier visar. Hon gör sura miner och tar bort flickans händer. Beteendet har genomgått stora förändringar under de senaste åren, men det är ett misstag att tro, att vårt sätt att reagera alltid överensstämmer med våra aktuella attityder. Som dr Wardell Pomeroy, Kinseys främste forskare, sade, släpar förändringar i beteendet åtminstone en generation efter förändringar i attityden. Denna konservatism är starkt påverkad, om inte bestämd av våra:

3. *Djupaste (ofta omedvetna) känslor*. Dessa undångömda grundläggande krafter eller bevekelsegrunder har vi vanligtvis lärt oss av våra föräldrar. De är de mest stelbenta sidorna hos oss, arv från det förgångna, som ofta neutraliserar de andra två aspekterna. De kanske förnekas eller glöms, men de kommer ofta ändå till uttryck i ett irrationellt och egendomligt beteende. En mor säger (attityd) till sin dotter att sex är skönt. I sitt beteende spelar hon ovetande om dotterns "söndagsutflykt" med en man. Men hon avslöjar sina djupaste känslor när dottern kommer hem på måndagen och finner sin mor sårad, orolig och ilsken utan påtaglig orsak.

Genom att säga en sak om sexualitet och moderskap, samtidigt som hon känner något helt annat, ger hon dottern en förvirrande bild av sig. Den första lögnen — förnekandet av att en kvinnas sexualitet kan komma i konflikt med hennes modersroll — hotar till den grad den traditionella kvinnobilden att man inte kan tala om den. Flickan lämnas i sticket med förnimmelsen av att det finns en klyfta mellan det modern säger och det hon gör.. och det flickan upptäcker att modern egentligen känner. Våra mödrar kan aldrig dölja sina innersta känslor för oss.

Problemet är att vårt beteende och liv alltför ofta uppvisar en skärande kompromiss eftersom vi försöker följa alla delarna av det kluvna budskap som hon ger oss. Vi vet inte vad vi ska göra. Vi knäpper upp översta knappen på blusen och knäpper åter igen den. Detta sagt som ett skämt. Men när vi i sängen känner aningen av en orgasm, vinner våra omedvetna och blandade känslor överhanden och berövar oss njutningen. Och då är det inget skämt längre.

Våra försök att få en klar bild av vår mor, hindras av en sorts förnekelse. Detta är vår primitivaste försvarsmekanism. Redan tidigt börjar barn undvika vetskapen om att deras mor är något annat än den "goda moder" som hon låtsas vara. Mycket ofta delar barnet upp henne i en *snäll* och en *elak* mamma. Den elaka mamman är den andra mamman, inte den riktiga. Hon är den som är grym, har huvudvärk, och inte tycker om oss. Hon finns bara ibland. Bara den snälla mamman är verklig. Vi kan vänta i årtal på att hon ska komma tillbaka, i full övertygelse om att kvinnan framför oss, som får oss att känna skuld, otillräcklighet och ilska, *inte* är vår mor. Hur många av oss "utflugna" döttrar besöker inte vår mor ibland, till julen eller till födelsedagen och hoppas att den här gången ska "allting bli annorlunda"? Fastän vi själva är vuxna, söker vi fortfarande, drömmer vi fortfarande om den alltid älskande goda modern och är fixerade vid den illusionen.

Barn tror att deras föräldrar är fullkomliga, och om något är galet så är det barnets fel. Vi måste tro att våra föräldrar är fullkomliga, eftersom vi som barn är så helt beroende. Vi har inte råd att hata vår mor, så vi vänder vår vrede mot oss själva. I stället för att säga att hon är avskyvärd, säger vi: "Jag är avskyvärd." Vår mor *måste* vara ofelbar.

Det mest extrema exemplet på vårt behov av att tro på den kärleksfulla modern, finner man hos misshandlade barn. Gång på gång finner man att ett fysiskt och psykiskt svårt misshandlat barn, som placerats hos en ömsint fostermor, föredrar att komma tillbaka till den biologiska modern, hur hjärtlös denna än är. Starkare än önskan att slippa ovet och misshandel, starkare än livet självt, är barnets önskan att bevara illusionen att det har en god mor.

Sanningen är att på samma gång som barnet vill tro att modern älskar det helhjärtat, kan det uthärda besvikelsen av att det inte är så. Det viktiga är att barnet känner att modern är verklig, *äkta*. Det är bäst att så tidigt som möjligt inse att vår mors kärlek till oss inte utestänger henne från allting annat och alla andra. Om barnet uppmuntras till att i maskopi med modern låtsas att modersinstinkten övervinner allt, kommer de i all framtid att vara fastlåsta i förnekelse och försvar som avskärmar dem från äktheten i deras ömsesidiga känslor. Varje hopp om ett äkta förhållande mellan dem försvinner. Detta förljugna förhållande kommer dottern att upprepa, både i sina relationer till män och till andra kvinnor. Tanken att modern och dottern ljuger för att upprätthålla ett pastellfärgat sken mellan dem kan tyckas rörande. Priset som betalas för att upprätthålla det skenet är fruktansvärt högt. För den misshandlade lilla flickan är det att bli slagen gul och blå. Är det rörande?

Den lilla flickan som leker med sina dockor, ger oss ett laboratorieexempel på hur illusionen om den perfekta moderskärleken upprätthålls. I sin bok *Playing and Reality* påpekar den engelske barnpsykoanalytikern DW Winnicott att barnens lek uttrycker en sorts önskeuppfyllelse. En liten flicka som leker med sina dockor handlar på det sätt som

hon hoppas att hennes mor ska handla mot henne. Själva leken ger illusionen ett stänk av verklighet.²

Varifrån får ett barn till en icke moderlig kvinna idén om den perfekta moderskärleken. Om hon inte får den från det modern gör, får hon den från det modern säger. En mor försöker alltid verka odelat kärleksfull. Hennes ord säger flickan att det inte finns någon tvekan om moderns rätta känslor. Skälet till att mamma är så ilsken, upprörd eller kylig just nu, är att pappa har varit så förfärlig, att varorna inte blivit hemkörda i tid, att det finns för litet pengar i huset eller att flickan själv varit dum. Till slut förstår barnet att vad det än är, så är det hennes fel, *hon* har varit olydig. Det är hennes fel att inte varorna kommer i tid, att pappa är dum, att det inte finns några pengar etc.

Primitiva grottmänniskor ritade antiloper på väggarna i sina grottor, för att frambesvärja djuren innan de gick på jakt. På samma magiska sätt leker den lilla flickan den perfekta mamman med sina dockor och hoppas att besvärjelsen ska locka fram drömmamman, som är gömd i den allt annat än perfekta kvinnan, som lovar så mycket och ger så litet.

I sin lek med dockor bevarar den lilla flickan sin dröm. "Ser du inte så snäll jag är mot min lilla docka? Det är ju så lätt. Varför är inte du så mot mig?" Det var många år sedan jag lekte med dockor, men det svåraste med att skriva den här boken har varit att krossa illusionen att drömmen om den perfekta kärleken mellan min mor och mig hade blivit verklighet om jag själv hade sagt, gjort eller ritat den rätta trollformeln.

Det *finns* äkta kärlek mellan de flesta mödrar och döttrar. Det finns äkta kärlek mellan min mor och mig, men det är inte den sorts kärlek som hon alltid försökte få mig att tro att hon hyste, som samhället sade att hon skulle hysa och som jag alltid har känt mig ilsken och skyldig

inför. Ilsken för att jag aldrig kände den, skyldig för jag trodde att felet låg hos mig. Om jag hade varit en bättre dotter, hade jag klarat av att suga i mig den närande kärlek som min mor alltid bedyrade att hon hyste för mig. Först nyligen märkte jag att jag kunde bli ilsken på min mor, utan att det skadade någon av oss. Ilskan som skilde mig från henne, öppnade också en förbindelse till den äkta kärleken till henne. Ilskan krossade glasrutan mellan oss.

Jag har hört döttrar säga att de inte älskar sina mödrar. Jag har *aldrig* hört en mor säga att hon inte älskar sin dotter. Psykoanalytiker har sagt mig att en patient hellre betraktar sig själv som galen, än tillstår att hon helt enkelt inte tycker om sin dotter. Hon kan vara ärlig om allt annat, men myten att en mor alltid älskar sina barn, har en sådan makt över oss att även den dotter som tillstår att hon tycker illa om sin mor, alltid kommer att förneka att hon hyser några andra känslor än positiva, när det gäller hennes egna barn.

Svårigheterna börjar med själva ordet *kärlek*. För litteraturen och det dagliga umgänget människor emellan, skulle det kanske vara bättre om ordet aldrig användes. Det är alltför mångtydigt. Det märker vi i våra intimaste förbindelser, då vi blir medvetna om mysteriet, som alltid omger dess betydelse. Men vi omhuldar det för dess mångtydighet, som innebär att vi med det ordet kan uttrycka vad vi än vill ha sagt. Det är inte underligt att så många människor säger att de inte vet vad det betyder.

"Jag älskar dig, det är för ditt eget bästa", säger vår mor, när hon förbjuder oss att leka med en vän. "Om jag inte älskade dig så mycket, skulle jag inte tjata så mycket om att du ska ha stövlar". "Naturligvis älskar jag dig, men det är ju därför jag vill att du ska åka på läger. Jag vill alltid ha dig hos mig, men det är bättre för dig att vara ute på landet och ha det skönt." Alla dessa förklaringar verkar

acceptabla på ytan. Vi vill tro att kärlek är motivet till allt det som mamma gör. Ofta är det inte kärlek, utan maktlystnad, ängslan eller helt enkelt ogillande, som uttrycks på detta sätt. Vi står inte ut med att medvetet tro det, men i vårt innersta känner vi det.

Om vi tar vår mors kärleksbetydanden bokstavligt, innebär det att vi förstör resten av vårt liv i ansträngningen att återfinna detta ideala förhållande. "Kärleken är ingen odelbar känsla", säger psykoanalytikern Richard Robertiello. "Vår uppgift som vuxna är att skilja ut alla små delar ur hela den bunt som vår mor gav oss och som hon kallade kärlek, och ta till oss det hon verkligen gav och söka hitta de delar som vi inte fick ute i världen omkring oss."

Vårt sätt att uppleva förtrolighet lärde vi tillsammans med vår mor. Automatiskt upprepar vi samma mönster med alla andra som vi kommer nära. Antingen spelar vi barnrollen och tilldelar den andra personen modersrollen, eller vänder vi på det och spelar modern och låter den andra spela barn. "Alltför sällan", säger Leah Schaefer, "överensstämmer rollfördelningen med vad de andra eller vi själva är just då." Det är därför gamla gräl och motsättningar mellan människor aldrig kan klaras upp. De reagerar inte inför det som händer nu, utan tar upp gamla oläkta sår och oförrätter.

Förtrolighet är bara en gammal skiva som vi spelar om och om igen. "Först", säger Richard Robertiello, "tar vi till oss vår mors orediga uppfattning om vad kärlek är. Sedan överför vi den på våra älskare, äkta män, och våra egna döttrar."

Kanske var vår mor dominerande och försökte leva genom oss, men samtidigt gav hon oss en massa fysisk kontakt, sköna kramar och ömhet. Det är alltför lätt för oss att i all framtid köpa hela paketet — klängande beroende

och fysisk värme. Båda är insnoddade i ett tilltrasslat nystan med etiketten *kärlek*. Vår partner visar kanske fysisk ömhet, men om inte han också är dominerande, tror vi att han "egentligen" inte älskar oss — det fattas något i den perfekta kärlek vi förväntar oss.

Ett annat exempel är modern som bedyrar att hon älskar sin dotter, men gång på gång lämnar henne till mormor, en barnsköterska eller skickar iväg henne till en internatskola. Det är förvånansvärt hur ofta en sådan flicka växer upp i övertygelsen om att de enda som älskar henne är de som inte vill ha henne i närheten. För henne har avvisande och tillgivenhet blivit oupplösligt sammanblandade.

Ibland blir vi så sårade av vår mors ambivalens att vi struntar i alltsammans, kastar bort de goda positiva sidorna hon visade oss tillsammans med de plågsamma. Det tjänar ingenting till att säga: "Mamma älskade mig aldrig, hon gjorde inte det eller det för mig!" Det betyder bara att vi i barnlig ilska förnekar den kärlek som fanns.

Dr Robertiello säger: "Vi måste dela upp vår mors kärlek i enskilda komponenter — exakt analysera hur hon älskade oss, men också hur hon inte älskade oss. Gav din mor dig en sorts grundtrygghet — en känsla av stabilitet, skydd, omvårdnad? Visade hon dig beundran — gav hon dig en äkta känsla av att du hade stort värde som den du var? Gav hon dig värme och fysisk tillgivenhet, kramar och ömhet? Brydde hon sig verkligen om vad som hände dig och accepterade dig så som du var? Dessa är några av komponenterna i äkta kärlek."

Ingen mor kan få full poäng i allt. Kanske var din mor bra på att beundra och berömma dig och att ge dig en känsla av värde — men det hon också kallade kärlek var kanske hennes eget behov av att bli "mammad". Om det var så har du inga större problem med självkänslan, men du känner ofta att du inte kan få tillräcklig närhet och

intimitet med andra. Du blir alltid besviken på människor. Så här säger just en sådan kvinna, 27 år gammal och framgångsrik yrkeskvinna:

”Min mor sade alltid till mig: ’Sikta högt! Våga vara annorlunda!’ Hon var av den ovanliga, underbara sorten som man kan prata om sitt sexliv med, men sedan jag var sex—sju år, kände jag att jag måste beskydda henne. Jag visste att jag var starkare än hon. Hon brukade anförtro mig de problem hon hade med min dominerande far. Redan under min uppväxt försvarade jag henne mot honom som om hon vore ett barn. Min mors känslomässiga stöd har hjälpt mig mycket. Jag har klarat mig själv. Men jag litar inte på män. De förstår inte vad en kvinna behöver. De ger en inte känslomässigt stöd, utan vill i stället själva få stöd. Jag behöver en man som är lika självmedveten som jag, en man som jag kan stödja mig mot. Det är därför jag inte ligger med någon av de män jag känner nu. Det enda en man kan göra för mig är att antingen ge mig ett enormt känslomässigt eller finansiellt stöd, men jag har inte funnit någon partner som är stark och som kan eller vill göra det. Jag kan utan vidare klara mig själv, men jag vet att ett maka-förhållande till en man är det viktigaste för mig i livet.” Hon försöker finna kompensation för den moderliga trygghet och omsorg som hon inte fick av sin mor. Hennes känslomässiga inställning är att män måste pyssla om henne som ett barn, medan hon undanhåller dem den sexualitet, som de väntar sig från en kvinna.

Jag har hört många vuxna kvinnor gnälla över att deras mamma inte var hemma när de kom från skolan på eftermiddagarna. De glömmer att mamman kanske var en utmärkt förebild som yrkeskvinna — den förebild som dottern kanske tagit som mönster för sin egen karriär. Så länge en dotter inte accepterar att mödrar inte behöver vara perfekta, kommer hennes barnsliga vrede att hindra

henne från att dra nytta av de beundransvärda drag som hennes mor verkligen hade. För dessa kvinnor ger framgång i arbetet associationer till den "dåliga" modern som de inte vill bli. De gifter sig plötsligt och ger upp sitt arbete med en suck av lättnad. Men äktenskapet fungerar inte heller. Hustrun försöker förvandla mannen till den omtänksamma beskyddande mor, som hon aldrig har haft.

Mamman kanske kände sig tvungen att uppvisa en bild av den perfekta kärleken. Som vuxna måste vi acceptera att vi kan leva utan denna bild av fullkomlighet. Vi måste avstå från förbittringen över att vår mor inte var idealisk, så att vi kan ta till oss det hon kunde ge. Det kommer att berika våra liv.

Spontan och uppriktig kärlek tillåter fel, tvekan och mänsklig svaghet. Den kan prövas och försonas. Idealiserad kärlek binder oss, eftersom vi redan intuitivt vet att den är överklig, och vi är rädda för att se detta faktum i ögonen.

"Jag berättar bara för mamma det hon vill höra", säger kvinnor. Det betyder att de ljuger av kärlek. Slutsatsen blir att lögnen är en utväxt av kärleken. Dottern översätter i handling en önskan att beskydda modern. Faktum är att vi blir våra mödrars beskyddare, inte för att vi är så goda döttrar, utan för att vi vill skydda oss själva. I någon vrå av vårt psyke är vi fortfarande barn, som är rädda för att förlora vår mors helhjärtade kärlek, även för så kort tid som ett gräl skulle ta. Att tala sanning är ett prov. Det för fram i ljuset vad som egentligen händer mellan två människor.

"Jag har ett underbart förhållande till min mor", säger en 38-årig kvinna, "men varför vill jag alltid 'klättra på väggarna' om jag är tillsammans med henne mer än några timmar? Det förskräckliga är att jag har märkt att min dotter redan börjar känna likadant tillsammans med mig." Det är svårt att upprätthålla föreställningen om den

perfekta förståelsen, när man står öga mot öga med verkligheten. Det är mycket lättare när man är åtskilda.

Vår ömsesidiga vägran att visa våra sanna jag, våra goda och dåliga sidor, för varandra, tillåter inte någon av de båda kvinnorna att utforska sitt eget liv, sin egen identitet. Det beror på den outtalade rädslan för att vi båda ska gå under om den ena parten drar sig undan, om en av dem ifrågasätter det fullkomliga i mor—dotterkärleken genom att vara annorlunda. Hur många vuxna kvinnor fruktar inte tanken på att leva ensam, vara ensam? Det finns bara en sak i världen som kan jämföras med den smärta vi känner när vi släpper taget om vår mor, och som är mer påfrestande än att ge upp drömmen om att hon älskar oss fullkomligt. Det är separationen — att släppa taget om — våra döttrar.

”Jag behövde och älskade min mor så intensivt ibland”, säger en ung mor med en femårig dotter, ”att jag minns att jag en gång när jag var åtta år sa till henne: ’Jag kommer aldrig att älska mitt barn så mycket som du älskar mig.’ Nu vet jag att jag menade *undertrycka*, inte älska. I ordet kärlek göms så många skadliga ingredienser. Min mor tycktes så osjälvisk, så givande. Jag minns att jag fruktade tanken på att min mor kunde dö. Men jag ville inte att hon skulle leva bara för min skull. Det lade alltför stor skuld på mig. Och ändå vågade jag inte be om plats att andas. Det skulle ha gett mig skuldkänslor. När jag var 17 år, skyndande jag mig att flytta hemifrån. När jag gifte mig och fick en egen dotter, blev jag lika dominerande mot henne som min mor hade varit mot mig. Jag förvärvsarbetade och trodde att det gav min dotter det andrum som jag aldrig hade haft. Men jag brukade ringa hem från mitt arbete gång på gång, och när jag kom hem, gottgjorde jag mina skuldkänslor för att jag varit borta genom att totalt lägga beslag på henne. Liksom min mor

kallade jag alla mina dominerande, överbeskyddande handlingar 'kärlek'."

Begreppet modersinstinkt säger oss att vi alla är födda till mödrar, att så fort vi har blivit mödrar kommer vi automatiskt och naturligt att älska våra barn och alltid göra det som är bäst för dem. Om man tror på modersinstinkten och inte känner tillräcklig moderskärlek, är man misslyckad som kvinna. Detta är en orubblig idé, som håller fast oss i ett järngrepp.

Jag tänker använda begreppet moderinstinkt så som det känslomässigt upplevs av de flesta kvinnor. Det har inte nödvändigtvis samma innebörd *för* oss som för biologer, etnologer och sociologer. Begreppet har lika många betydelser som det finns vetenskapsmän, och många av dessa skulle säga att det över huvud taget inte finns någon modersinstinkt. Antropologen Lionel Tiger rådde mig att undvika att använda uttrycket, till och med inom citationstecken. Han sade att det inte spelade någon roll hur jag begränsade termen, man skulle ge sig på mig ändå. Det är inte min avsikt att vare sig påvisa eller avvisa modersinstinktens existens i denna bok. Men jag tror inte att någon kvinna, som är intresserad av de krafter eller val vilka utformar hennes liv, kan undgå att tänka på vad detta ord innebär, inte genetiskt, utan som idé.

Antingen man kallar det "instinkt" eller inte, önskar sig de flesta kvinnor barn, skaffar sig ett eller flera och har glädje av dem. För detta flertal är det inte svårt att vara mor, utan svårigheterna börjar när de ställs inför det känslomässiga innehållet i begreppet modersinstinkt — att det är lika naturligt och självklart för människor att vara en god mor, som det är för varghonan för sina ungar.

De som tycker om denna liknelse från naturen glömmar bort att samma instinkt, som får varghonan att bry sig om sina ungar, vakta dem med sitt liv och lära dem att jaga, får